

בלבבי משכן אבנה

שיעורי "בלבבי" מופיעים ב"קול הלשון" באוץ 073.295.1245 | USA 718.521.5231

וירא – איסור לשקר

לשקר מפני השלום

לא כתב בפירוש שהפסוק אוסר רק שקר שיכול להביא לידי היזק, אבל גם לא כתב שהפסוק אוסר שקר שאינו מזיק. וכל המקורות שהביא הסמ"ג לאיסור מיירי באופן שהשקר מזיק. והסמ"ק בעיקר העתיק דברי הסמ"ג. א"כ משמע שהיראים והסמ"ג והסמ"ק שכולם היו מבעלי התוס', סברו שדוקא שקר המזיק נאסר בפסוק מדבר שקר תרחק. משא"כ ברשב"ץ משמע שבכל ענין אסור לשקר, דכתב בענין מוצא שפתיים, "נ"ל שיש מצות עשה והיא מדבר שקר תרחק, והרבה דרשות בו במכילתא ובפרק שבועת העדות, וכו', והיאך אפשר שלא יכנס במנין המצוות, וכו', ועוד היאך אפשר שלא תהיה לנו מצות עשה בדיבור אמת". והביא ראה לדבריו מדברי ב"ש לב"ה בכתובות ונדון בכך לקמן. ובספר חרדים (פרק י"ב, במצוות עשה התלויות בפה, אות כ"ו) כתב "מצות עשה לדבר אמת אפילו במילי דעלמא דליכא בהו דררא דממונא, שנאמר מדבר שקר תרחק, משמע אפילו ליכא רק דבור בעלמא. ואמרו ז"ל דהמשקר כאלו עובד עבודה זרה, וילפי לה מקרא. אבל לשים שלום, מותר ומצוה נמי איכא, כדאיתא פרק ששי דיבמות, (ממנין תרי"ג לרשב"ץ)". שמעינן שהחרדים הבין ברשב"ץ שכל שקר אסור, אפילו בלא היזק לאחר.

אסור לשקר דוקא בב"ד

[ג] אמנם יש שלמדו שהפסוק בא לאסור לשקר דוקא בב"ד, דכך משמע בפסוק, ומקור לאסור לשקר בנסיבות אחרות צריך למצוא בפסוקים אחרים. כך משמע באבן עזרא וברשב"ם על הפסוק, וכן ברבינו בחיי (יתרו י"ח כ"א). וכן סבר הגרי"פ פרלא על הרס"ג בעשה כ"ב. וכתב שם "מה שתמה הרשב"ץ איך אפשר שלא יהיה לנו מ"ע בדבור אמת, לא ידענא מקום קושיה כלל וכו' בדינים כתיב מדבר שקר תרחק, ובעדים כתיב לאו דלא תענה, ובאונאת דבר כתיב לא תונו, ובגניבת דעת כתיב לא תגנבו וכתביב לא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו. אבל בדברי שקר זולת זה שהם פטומי מלים בעלמא, אף דמדה מגונה ודבר גנאי הוא לדבר בהם, מ"מ עכ"פ לית בהו איסורא מה"ת כלל ואפילו מדרבנן נראה דלא אסרום".

לרמב"ם מדבר שקר תרחק אינו נמנה בתרי"ג מצוות

[ג*] והנה מוני המצוות הידועים הבה"ג הרמב"ם והחינוך לא מנו

[א] איתא בפרשה (וירא י"ח י"א-י"ג) "ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח כנשים. ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן. ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי". רש"י (ד"ה ואני זקנתי) מביא את דברי התנא דבי רבי ישמעאל (ב"מ פ"ז א'), "שינה הכתוב מפני השלום, שהרי היא אמרה ואדוני זקן". כלומר, שרה אמרה ואדוני זקן, והקב"ה שינה מפני השלום ואמר שביכול שרה אמרה על עצמה ואני זקנתי. התנא דבר"י משמע שבא רק לפרש מדוע שינה הקב"ה, אבל הגמרא ביבמות (ס"ה ב') לומדת מכאן הלכה. לדעת ר' אילעא מותר לכל אדם לשנות בדבר השלום, ולר' נתן זו מצוה. המקור לדעת ר' אילעא היא ממה ששיקרו אחי יוסף ליוסף לאחר מות יעקב, "אביך ציוה וכו'" (ויחי נ' ט"ז), והמקור לדעת ר' נתן היא ממה שאמר הקב"ה לשמואל להטעות את שאול המלך בדרכו להמליך את דוד (שמואל א' ט"ז ב'). על אף שאפשר היה לומר שהיה זה צווי לאדם מסוים בנסיבות מסוימות, אבל ר' נתן למד מכאן מצוה לכלל. אין הכרח ללמוד שלר' נתן מדובר בחיוב דאורייתא, אלא אפשר שכוונתו שראוי לנהוג כן. הגמרא ביבמות מביאה גם את דברי התנא דבר"י, אבל משמע שלא ר' אילעא ולא ר' נתן למדו את דינם ממה ששינה הקב"ה את דברי שרה, ואולי דרשו את השינוי בדרך אחרת.

האם מדבר שקר תרחק מכלל התרי"ג מצוות

[ב] והנה קודם שנמשיך לברר את גדרי ההיתר לשקר, נתחיל לברר את גדרי האיסור לשקר. והנה הפסוק השגור בפי כל כמקור לאיסור הוא "מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע" (משפטים כ"ג ז'). ואמנם ביראים (סימן רל"ה), ובסמ"ג (מ"ע ק"ז), ובסמ"ק (מצוה רכ"ז), וברשב"ץ (זוהר הרקיע אות נ"ט על אזהרות שלמה בן גבירול), מנו "מדבר שקר תרחק" למצות עשה. והנה היראים כתב (ע"פ גירסת תועפות ראם), "מדבר שקר תרחק, חייב להתרחק מכל שקר שיכול לבוא שקרו לידי היזק חברו, וצריך לתת לב בזה הענין שיוכל לבוא שקרו לידי היזק". משמע ששקר שאינו מזיק לחבירו לא נאסר מה"ת. והנה הסמ"ג למרות שבעיקר דבריו הלך אחר היראים,

וירא – איסור לשקר

מספר על חבריו, עובר בין השאר גם על מדבר שקר תרחק, וגם נשתנה שם המספר להיות מוציא שם רע. ובבאר מים חיים, כותב שזו "מצות עשה גמורה לדעת הסמ"ג, ועכ"פ איסורא דאורייתא הוא לכל הדעות". לכאורה כוונתו לומר שהמוציא שם רע על חבריו עובר בין השאר גם על מדבר שקר תרחק, דכך משמע בספר המצוות לרמב"ם שהעתקנו לעיל, וכן בהלכות הנ"ל שבהם מזכיר הרמב"ם את הפסוק. כי מצינו שפעמים שמעשה אחד יכול להאסר משום כמה שמות, כמו שהגרי"פ פרלא כתב (שם) ששקר בב"ד נאסר בג' שמות, מדבר שקר תרחק, בצדק תשפוט עמיתך, צדק צדק תרדוף. אבל לכאורה אין כוונת הח"ח לומר שבכל שקר, אפילו בלתי מזיק, אדם הוא עובר על מדבר שקר תרחק, דהרי הח"ח מייירי במוציא שם רע על חבריו, וזה בודאי שקר המזיק.

מתי מותר לשנות

[ד] נפנה עתה לסוגיות הגמרא הדנות בהיתר לשקר. ראינו כבר סוגיה אחת בב"מ (פ"ז א') וביבמות (ס"ה ב') המתירה לשקר מפני השלום. ישנן עוד שני סוגיות יסודיות בענין זה. האחת בב"מ (כ"ג ב'), "בהני תלת מיילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו, במסכת ובפוריא ובאושפיזא". כאן ההיתר לשקר לכאורה אינו מחמת דרכי שלום, אלא מטעמים אחרים, עיי"ש ברש"י, ומ"מ עיי' לקמן. ואם יודעים על אותו חכם שאינו משנה אלא בג' דברים אלו, מותר להחזיר לו אבידה בטביעת עין. הסוגיה האחרת היא בכתובות (ט"ז ב'), "ת"ר כיצד מרקדין לפני הכלה, בש"א כלה כמות שהיא, ובה"א כלה נאה וחסודה, א"ל ב"ש לב"ה וכו' והתורה אמרה מדבר שקר תרחק, א"ל ב"ה לדבריכם מי שלקח מקח רע ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו". והנה בפשטות לשיטות שאין איסור לומר שקרים בלתי מזיקים, כל ג' הסוגיות הללו מובנות, דלמרות שמגונה לשקר, כאן בכל סוגיה יש טעם לשקר, ולכן מובן ההיתר. אבל לרשב"ץ ולחרדים, צ"ל מהו ההיתר לעקור את האיסור דאורייתא. והנה הרי"ף (ב"מ י"ג א') על הסוגיה דת"ח מותר לשנות בג' מיילי, שואל מדוע הגמרא אינה אומרת שחכם יכול לשנות ג"כ מפני דרכי שלום. ומתוך הרי"ף שמפני דרכי שלום יש מצוה לשקר, וכאן הגמרא הביאה רק ציורי רשות. לכאורה תירוץ זה הוא רק לפי ר' נתן, ולפי ר' אילעא עדיין קשה. אבל התוס' (כ"ג ב' ד"ה באושפיזא), מתרצים שגם בהני ג' מיילי ההיתר לשנות הוא מפני דרכי שלום, רק שג' מיילי אלו הם הציורים היותר שכיחים שבהם צריך לשנות מפני דרכי שלום. בין לתירוץ הרי"ף ובין לתירוץ התוס', לכאורה אין קושיה על הרשב"ץ והחרדים למה מותר לשנות מפני דרכי שלום, דהרי למדין זאת מהקב"ה, במעשה דאברהם ושרה, או במעשה דשמואל. אמנם לפי תירוץ הרי"ף צריך להבין לשיטת

את "מדבר שקר תרחק" בכלל התרי"ג. אמנם הרמב"ם במצות ל"ת רפ"א שהזהיר השופט שלא לשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דינו, כתב "ולזהיר מזה הענין בעצמו אמר מדבר שקר תרחק כמו שנתבאר ברביעי משבועות ובכלל לאו זה גם כן אמרו אזהרה למספר לשון הרע ומקבל לשון הרע ומעיד עדות שקר". משמע שהפסוק בא כתוספת אזהרה לדברים שכבר נאסרו מה"ת בפסוקים אחרים, ואינו אוסר דבר שלא נאסר כבר בקרא אחר. והחריה החזיק אחריו החינוך במצוה ע"ד שכתב "שורש המצוה [שלא לשמוע טענת בעל דין שלא בפני בעל דינו], ידוע, כי השקר נתעב ונאלח בעיני הכל, אין דבר מאוס ממנו, וכו', ועל כן הזהירנו התורה להרחיק מן השקר הרבה, כמו שכתוב מדבר שקר תרחק, והנה הזכירה בו לשון ריחוק לרוב מיאוסו מה שלא הזכירה כן בכל שאר האזהרות". גם כאן משמע שלמרות שהתורה גינתה את השקר מאד, אמנם לא בא הפסוק לאסור דברים חדשים. והנה במשנה תורה הזכיר הרמב"ם את הפסוק בכמה וכמה מקומות (טוען ונטען פט"ז ה"י, סנהדרין פכ"א ה"ז, עדות פ"ז ה"ו), ובהלכות דעות פ"ב ה"ו פסק שאסור לגנוב דעת הבריות, ובפ"ז ה"ב כתב שהמספר שקר על חבריו נק' מוציא שם רע. משמע שסתם לשקר בלא להזיק לזולת לא אסר הרמב"ם, כדעת הגרי"פ פרלא. וכן משמע בהלכות דעות פ"ז ששם מביא את ההנהגות הראויות לת"ח, ובה"ז כותב "ולא ישנה בדיבורו, ולא יוסיף ולא יגרע, אלא בדברי שלום וכיוצא בהן". משמע שלא ישנה בדיבורו זו הנהגת חכמים, ואינה מוטלת על כל אדם, וכמובן הכוונה באופן שאינו מזיק. ועיי' ברבינו יונה (שערי תשובה ש"ג אות קפ"א) שכתב "המשקר בספור הדברים אשר שמע ומחליף קצתם במתכוין, ואין לו תועלת בשקריו ולא הפסד לזולתו, אבל כה משפטו מאהבתו שקר מדבר צדק סלה, ופעמים שהוא בודה מלבו ספור הדברים כולו. והאיש הזה יקל ענשו מצד אחד, על כי אין הפסד לאיש בשקריו ופחזותו, אבל גדול מאד ענשו בעז פניו ואהבת השקר, ויכבד עונו, כי יאהבהו לבלי תועלת". משמע שסיפור שקרים בעלמא בלא תועלת ונזק אינו נמנה בכלל התרי"ג מצוות, ומ"מ יש על כך עונש.

מדבר שקר תרחק יכול להיות שם נוסף לאיסור

[ג] א"כ לית מאן דפליג שלגנוב דעת הבריות או להונות אותם או לספר עליהם דברי גנאי וכ"ש דברי שקר או להטות המשפט בב"ד הן מצד הדיינים והן מצד העדים, אסור מה"ת לכ"ע, או מהפסוק מדבר שקר תרחק, או מפסוקים אחרים. וכל השאלה היא בשקרים שאינם מזיקים, שהרשב"ץ והחרדים אסרו גם זאת מה"ת משום מדבר שקר תרחק, ולכאורה לשאר הפוסקים אין בזה איסור, ואין זו אלא מידה מגונה מאד. והנה בספר חפץ חיים בפתיחה (עשין אות י"ג), כותב שהמערב שקר בלשה"ר שהוא

וירא - איסור לשקר

ואין המשבח משקר אלא כאילו אומר הכלה נאה וחסודה בעיניך, וזה אמת. אמנם גם פה כבתירוף הכלה רבתי יש כאן לישנא דמשתמע בתרי אנפי. והנה חידוש הוא לומר שכל חתן סובר שכלתו נאה, הרי פעמים שהחתן נושאה מחמת ממון ויודע שאינה נאה. וצ"ל שעפ"ר מ"מ בשעת הנישואין נדמה לו שהיא נאה. ואגב שהזכרנו את המהר"ל, כדאי להזכיר מה שכתב אחיו בספר החיים (ח"ב פ"ג), שמה שהכלה נקראת חסודה, היינו שהחתן עשה עימה חסד שנשאה, כדאיתא בגמרא (שבת קנ"ב א') "תנא אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה", ואין זה אלא חסד עליון שהאיש אוהב את האשה.

ראיה מהכלה רבתי ליראים

[ז] א"כ ע"כ מציינו כמה שיטות כיצד התירו ב"ה לשקר. האחד שההיתר הוא לשיטת הרמב"ם שלסתם אינשי אין איסור לשקר, וכאן יש תועלת שמשמח את החתן. וה"ה ליראים והסמ"ג והסמ"ק שאין איסור לשקר בלי להזיק, רק מגונה הדבר, כאן שיש תועלת, מותר. וכן אפשר לומר לרבינו יונה, וכן לשיטות שלא נאמר האיסור אלא בב"ד. ואפילו לרשב"ץ ולחרדים, כאשר משבח אותה בלישנא דמשתמע בתרי אנפי, כגון שהוא מתכוון למעשיה ככלה רבתי, או שמתכוון שבעיני החתן היא נאה כמהר"ל, אפשר שאין איסור. ואם כדברי התוס' והריטב"א שההיתר הוא משום דרכי שלום, בודאי שניחא לרשב"ץ ולחרדים. נתבונן עתה עוד בהמשך דברי הכלה רבתי, שכתובים שם דברים שאינם בסוגיא בכתובות. לאחר שהכלה רבתי מביא את התירוף דב"ה שהזכרנו לעיל, שישבח אותה במעשיה, דהיינו בלישנא דמשתמע בתרי אנפי, חוזרים ב"ש ומקשים "מי כתיב משקר הרחק, מדבר, ואפילו סתם". כלומר הריבוי ד"מדבר" בא לדעת ב"ש לרבות לאיסור אפילו לישנא דמשתמע בתרי אנפי. ובית הלל משיבים "כי אמר רחמנא מדבר שקר משום ונקי וצדיק, הא לקיומי שפיר דמי". לכאורה דברי ב"ה מתפרשים דלא כמהר"י פרלא, שהבין כמו עוד ראשונים, שהפסוק מדבר רק על שקר בב"ד, מדכתיב בפסוק "ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע". אבל לשיטתם למה ב"ה היו צריכים לומר "הא לקיומי שפיר דמי". הול"ל שכאן זה לא בית דין. אלא משמע בכלה רבתי כיראים ודעימיה שגדר האיסור הוא כאשר השקר מביא לידי נזק, אבל אם התולדה של השקר תביא לקיומא, מותר לשקר, וכאן הרי המשבח רוצה שייבנה בית, ואינו רוצה שייחרב. אם כן מה שמבואר כאן לכאורה בשיטת היראים ומקורו בכלה רבתי, שישנן שתי סוגיות במה שנקרא שקר. יש דין של שקר ויש דין של תולדת שקר. שקר שהוא ללא תולדה, כלומר שאינו מוליד נזק, אין בו

הרשב"ץ והחרדים למה מותר לת"ח לשנות בהני ג' מילי. הרי"ף עצמו אפשר שאינו סובר כמותם, אלא כשיטות ששקר שאינו מזיק מותר, וכ"ש כאן שהשקרים יש בהם גם תועלת מסוימת. הרמב"ם הביא את ההלכה שמותר לשנות בג' מילי רק בדרך אגב בהלכות אבידה (פי"ד י"ג), ואת דברי ב"ה לא הביא כלל, אמנם השו"ע (אה"ע ס"ה) הביאו. ולכאורה הרמב"ם לשיטתו שרק ת"ח צריך להזהר שלא לשקר כלל, ואינם הלכות לכלל.

כיצד מותר לשבח בשקר את הכלה

[ה] כפי שכבר הזכרנו, הרשב"ץ מביא ראיה מב"ש לכך שכל שקר אסור מחמת מדבר שקר תרחק. אמנם לשיטתו צריך להבין הכיצד ב"ה מתירים לשבחה שהיא נאה וחסודה כאשר אינה כזאת, והרי הלכה כב"ה ולא כב"ש. והנה התוס' על אתר (י"ז א' ד"ה כלה), כותבים שב"ש ס"ל שישבחה בדבר נאה שיש בה, דאין אדם שאין בו דבר נאה, אבל ב"ה ס"ל שאם יעשו כן מכלל דהשאר לגנאי, ולכן ישבחה לגמרי (ועי' בשיטה מקובצת כאן). והנה הפרישה (אה"ע ס"ה) והקרוב נתנאל (ברא"ש כתובות פ"ב אות ב') הקשו על ב"ה מדכתיב מדבר שקר תרחק. ואולי כוונתם להקשות רק לפי שיטת הרשב"ץ והחרדים, אמנם לא משמע כן. אבל לשיטות שאין איסור ממש לשקר בלא להזיק, רק שהדבר מגונה, וכאן שיש תועלת, לכאורה לא מובן מה הוקשה להם. עכ"פ תירוצם הוא שהשבח כלה נאה וחסודה מתייחס למעשיה ולא למראיתה. כלומר השבח מתפרש בתרי אנפי, וכוונת המשבח לפנים שהוא האמיתי. וכבר הקדימם הכלה רבתי ריש פ"י, דעל קושית ב"ש עונים ב"ה, "דלמא נאה במעשיה, נאה מבתי אבות, וחסידה בדנפשיה, דאחזוקי בבישתא לא מחזקינן". כלומר הכלה רבתי מוסיף על תירוף הפרישה והק"נ, שאפילו אינו יודע שמעשיה נאים, די שיש לה חזקת כשרות לכך, ומותר לשבחה. אבל כאמור לפי התוס', לב"ה אין צריך להתכוון למעשיה, אלא למראיתה, ומתירים לשקר, כי אם ישבחה רק באחד אבריה יבוא לידי גנאי, וא"כ משום דרכי שלום מותר לשקר ממש. וכן מובא בשיטה מקובצת בשם הריטב"א שב"ה מתירים לשבח המקח משום דרכי שלום, וגם הכלה הרי היא מקחו של החתן. א"כ לשיטת התוס' ודעימיה שההיתר של ב"ה הוא משום דרכי שלום, גם בכלה וגם בג' מילי, אתי שפיר לרשב"ץ ולחרדים. ואלו שסוברים שההיתר דב"ה אינו מפני דרכי שלום, אפשר שלומדים ככלה רבתי, שמשבח בלשון דמשתמע בתרי אנפי, אי נמי שמותר גם לשקר ממש דאפילו לא מיקרי דרכי שלום, מ"מ כוונתם לשמח את החתן, וההיתר אינו מכוון לת"ח. המהר"ל (נתיבות עולם נתיב האמת סוף פ"א), מבאר שלב"ה אין כאן שקר, דכיון שהחתן בחר בכלה, ע"כ שהיא נאה בעיניו,

וירא – איסור לשקר

קא מצערא ליה דביתו, כי אמר לה עבידי לי טלופחי, עבדא ליה חימצי, חימצי, עבדא ליה טלופחי, כי גדל חייא בריה אפיך לה, אמר ליה איעליא לך אמך, אמר ליה אנא דקא אפיכנא לה, אמר ליה היינו דקא אמרי אינשי דנפיק מינך טעמא מלפך, את לא תעביד הכי, שנאמר למדו לשונם דבר שקר". ורש"י פירש שרב אמר לבנו "אני היה לי לעשות כן, אבל אתה, דבר שקר הוא". ויש לעיין לפי מה שפירש רש"י, למה לרב היה מותר להפוך, ולבנו הוא חשש משום למדו לשונם דבר שקר. וי"ל, שאם רב היה רוצה טלופחי, והיה אומר לאשתו אנא הכיני חימצי, אין שום שקר בדבר, למרות שהוא מתכוון להטעותה, אבל בעצם הלשון אין שום שקר. אבל אם היה אומר לבנו אמור לאמך להכין לי טלופחי, והבן היה אומר לאמו הכיני לאבא חימצי, הרי שינה ממה שאמר לו אביו, וזה דבר שקר. וה"ה אם רב היה אומר לאשתו אני רוצה חימצי, ובעצם הוא רוצה טלופחי רק שמשנה כדי שתכין לו טלופחי, בזה יש שקר.

לר' נתן אסור לומר אמת אם היא מזיקה

[י] נתבונן עתה כיצד ידונו בסוגיה זו ב"ה וב"ש. לכאורה ממבט ראשון לפי ב"ה יש כאן היתר, שהרי שקר הבן מביא לקיום ולא להיזק. אמנם באמת הקיום הוא רק מצד רב. אבל מצד אשתו, קיום אין כאן, תקלה יש כאן. ומי אמר שתועלת רב עדיפה מתועלת אשתו. ולמרות שלכאורה רב צודק, ואשתו אינה צודקת, אבל מי שמו לבן לפסוק בכך. ומלבד זאת ישנה כאן שאלה של גניבת דעת, אמנם אפשר שעל זה נאמר "עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל" (תהלים י"ח כ"ז), וצ"ע. עכ"פ אם לב"ה יש היתר לבן להפוך, לא מסתבר שרב היה אומר לו לא להפוך, שהרי ב"ש במקום ב"ה אינה משנה. ומצד דרכי שלום צ"ע אם היה מועיל. דהרי השקר לא שינה את רצון האם לצער את רב, רק שינה את מעשיה, וממילא היה פחות סיבה לרב להתרגז, אבל סוף כל סוף, השקר לא השכין שלום ביניהם. לכן יתכן שכאן גם ב"ה לא היו מתירים לבן להפוך. מאידך, הרי הפסוק שמביא רב הוא "למדו לשונם דבר שקר" (ירמי' ט' ד'), ולא הפסוק מדבר שקר תרחק, א"כ אפשר שאין כאן איסור מעיקר הדין, וצ"ע. חקירה נוספת שיש לעמוד עליה היא בהקשר למחלוקת ביבמות, שלר' אילעא מותר לשנות לצורך דרכי שלום ולר' נתן זו מצוה, ואסור לומר את האמת. והנה לר' אילעא לכאורה אין איסור לומר אמת אפילו שתהא לזה תולדה של נזק. האיסור היחידי הוא לומר שקר שיש לו תולדה של נזק. משא"כ לשיטת ר' נתן שמצוה לשנות מפני השלום, וא"כ אסור לומר אמת, א"כ ההגדרה היא שעל כל דבר צריך לראות מהי תולדתו, אם האמת מולידה שלום, צריך לומר אמת, ואם השקר מוליד שלום, צריך לומר שקר. אם כן מחודדת כאן הרבה יותר הגדרת המחלוקת ב"ש ב"ה לשיטת ר'

איסור של מדבר שקר תרחק. אבל בציוור שהשקר מביא לידי תקלה, על זה נאמר מדבר שקר תרחק.

מחלוקת ב"ה וב"ש בהגדרת שקר

[ח] יוצא אם כן שבית שמאי סוברים שמדבר שקר תרחק אוסר שקר אפילו ללא תולדה. ועומק המחלוקת הוא בלישנא דמשתמע בתרי אנפי, שלב"ש אסור ולב"ה מותר. דב"ה רואים את הצד שהבעל יפרש זאת באופן שלא יזיק לו, דהיינו על המראה, וב"ש רואים את הצד שאם הבעל יפרש באופן שלא יזיק לו אז למעשה המשבח שיקר דהרי לא התכוון למראיתו אלא למעשיה. אבל לב"ה לא רק שאין כאן שקר בתולדה, אלא אפילו לשון שקר אין כאן, דלשון שקר מוגדר במה שהוא מביא לתקלה. משא"כ לב"ש האיסור הוא עצם הדיבור שמשתמע לתרי אנפי, דכיון שהלשון סובל בתוכו גם דבר שקר, לכן יש כאן איסור של שקר. לכאורה לבית שמאי גם אם החתן הבין שכוונת המשבח למעשיה ולא למראיתו, עדיין יש בכך איסור, כי אין האיסור תלוי במה שהחתן הבין. כלומר אין האיסור תלוי בתולדה, שנאמר שהאיסור הוא בדוקא כאשר הצליח המשבח להטעות את החתן. אלא נקודת האיסור הוא עצם הלשון המשתמעת לתרי אנפי, ואפילו לא הצליח להטעות את החתן. ועוד יש לחקור מה הדין לב"ש אם אדם אומר דברי שקר והוא לבדו בחדרו. סוף כל סוף הוא אומר דברי שקר ואולי יש בכך איסור. אמנם אפשר לטעון שכל המהות של האיסור הוא ביחס לזולת, דאין דיבור אלא לאחר. אבל לכאורה הגדרת האיסור לפי בית שמאי היא מצד מטבע הלשון. אם כן חידוד הדבר הוא שלבית שמאי השקר הוא מצד המדבר בעוד שלבית הלל השקר הוא מצד השומע. לכאורה זוהי הגדרת המחלוקת בין ב"ה לב"ש.

שני סוגיות באמירת שקר

[ט] איתא בגמרא בבכורות (ח' ב') במעשה שבקשו סבי דבי אתונא מר' יהושע בן חנניה לומר להם דבר שקר, והוא אמר להם דבר שקר, ואז הם שאלוהו הרי זה לא יכול להיות, וענה להם הוא אשר בקשתם. האחרונים (עי' למשל ספר אור הישר על מסכת בכורות לרש"י הילמן) כבר היקשו איך מלאו לבו לריב"ח לשקר ולעבור על מדבר שקר תרחק. והנה לכאורה ליתא לקושיה כלל, כי הרי לא הטעה אותם כלל, דהם ציפו ובקשו שיאמר להם דבר שקר. אמנם זה לב"ה, אבל לב"ש אפשר שאכתי אסור, דסוף סוף אמר לשון שקר. ואפילו שמשקר כאן לנכרי, לכאורה לב"ש זה לא יועיל, דאפילו נימא שמותר לגנוב דעת נכרי, אבל לומר לשון שקר זה עוד ענין. אמנם לכאורה באומר סגי נהור ומתכוון לעיור, לכאורה מכיון שזו לשון מקובלת לעיור, אין זו לשון שקר אפילו לב"ש. עוד סוגיה דשקר מצינו ביבמות (ס"ג א'), "רב הוה

יורא - איסור לשקר

נתן. דלב"ש לעולם דיבור של אמת הוא מצוה ודיבור של שקר אסור. ולבית הלל האמת או השקר של הדיבור לא מעלה ולא מוריד, אלא הכל תלוי בתולדה שהיא השלום.

השורש הקדום של השקר

[יא] נתבונן עתה בשרשי הדברים. בחז"ל (תק"ז) תיקון נ"ט צ"ג א' מבואר להדיא ששורש השקר בעולם הוא עץ הדעת טוב ורע, "עץ הדעת טוב ורע, דאיהו ערבוביא דטוב ורע, אילנא דשקרא, חד בלב וחד בפה, לביה מלי שקרא, ופתי בפומיה במלין דקשוט". אבל בעומק יש שרש קדום יותר לשקר. "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ והארץ היתה תהו ובהו". פירש רש"י "תהו בהו - תהו לשון תימה ושמוון, שאדם תוהה ומשתומם על בהו שבה". בפשטות תוהה ומשתומם פירושו שאינו מביין. אבל בעומק תוהה בה"א ותועה בעי"ן מתחלפים, לשניהם ישנו אותו שורש, עצם חוסר הברירות של התוהה הוא בעומק שרש השקר שיש בבריאה. א"כ התהו ובהו ועץ הדעת טו"ר הם שני השרשים לשקר. מצד התולדות שורש השקר הוא עץ הדעת, והאדם ידע את חוה אשתו (בראשית ד' א'), שהדעת הוא מקור של הולדה. משא"כ המקור הקדום יותר של השקר, התהו ובהו, הוא שורש השקר כשקר לעצמו ולא מצד תולדותיו. כאשר ברא אלקים את השמים ואת הארץ לא התחדש עדיין כח ההולדה של הבריאה. בבראשית ישנו כח שנקרא השתלשלות, אבל לא כח שנקרא הולדה. בהשתלשלות העליון משתלשל מתוכו תחתון. התחתון אינו דומה בדיוק לעליון, דאם היה דומה לו בדיוק, הוא לא היה תחתון אלא עליון. אלא בהשתלשלות התחתון הוא בבחינה דומה לעליון, אבל ישנה כאן נקודת שינוי, וזו בעומק התחלת נקודת השקר הדק שבבריאה. התוהה ומשתומם על שממון שבו הוא עוד לא השרש הקדום הראשון של השקר. התהו ובהו הוא כבר תולדה לאחר שיש לפחות שני דברים. אם היה רק דבר אחד בבריאה לא היה כח שנקרא תהו ובהו. הכח הראשוני שבבריאה הוא כולו ברירות. אבל לאחר שנולד הדבר השני מהכח הראשוני, נוצר כח של שינוי מהראשון לשני, וזה יוצר חוסר ברירות בהגדרת השני, וזה שרש השקר שבבריאה בעומק. השרש של השקר הוא באותה נקודה כפי שהזכרנו בדברי הכלה רבתי ששקר ענינו שהוא משתמע לשני פנים, ואז יש היתר לשקר. שרש השקר הוא מהשתי פנים, מכח כך שישנו דבר שהתחדש, שיש שני ולא רק ראשון.

שקר הוא במקום שיש שני

[יב] והנה חז"ל (בר"ר ח' ה') אומרים שאמת אמר אל יברא

שכולו שקרים. השקר התחדש במקום שיש שני. באני הראשון חותמו אמת, אבל במקום שיש שני, כבר נמצאת הבחנה של שקר, דהיינו מצד נקודת השינוי. אמת היא כפי שהבאנו מחז"ל לעיל, שיהיו פיו ולבו שוים, כלומר מה שנמצא בפנים הוא מה שיוצא לחוץ. א"כ אנו מבינים שבהשתלשלות, כאשר התחתון המשתלשל מהעליון שונה מהעליון, זו כבר נקודת שקר. הרי שקר הוא אותיות קשר. קשר ענינו הוא שעד כמה שישנם שניים, אפשר לקושרם. אבל האחד הוא משולל קשירה, הוא אינו בר-קשר. עצם זה שישנו השני, הוא שנותן מקום להתקשרות, וזה גופא נקודת השקר. מלשון הפסוק אנו למדין שהשקר נקרא ביחס למידת הברית, דכתיב "ולא שיקרנו בבריתך" (תהלים מ"ד י"ח). אבל בעומק עצם נתינת מקום לברית, היא גופא השרש לשקר. כי התחלת השקר הוא בעצם היות הברית, עצם כך שישנם כאן שניים. התולדה לאחר מכן היא ששייך לשקר בפועל בברית. אבל אילו במטבע עצמה של הברית לא היה שרש לשקר, לא היה שייך לומר לא שיקרנו בבריתך. הבאנו לעיל שחז"ל מתירים לשנות מפני דרכי שלום. הנה איתא בסוף עוקצין, לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום. השלום בעצם בא לאחד את הכל, הוא בעצם התיקון של השקר. השקר הוא מצד היות שניים. השלום שהוא מלשון שלם, שהוא אחד, הוא גופא היתר לשקר. עומק דברי בית הלל שהשקר הוא במקום שיש תולדה, פירושו שמהות השקר היא שיש שניים, שיש עליון וישנה תולדתו. הגדרת השקר היא עצם זה שישנה הולדה, גילוי של משהו שונה. כמו כן, בעצם הדיבור, כל דיבור, ישנה הבחנה של שקר, דכפי שהזכרנו לעיל, כל דיבור הוא ביחס לזולתו. כדאיתא בחז"ל (כתובות י"ג א'), "ראוה מדברת וכו' מאי מדברת וכו' רב אסי אמר נבעלה". זיווג הוא יחס מסויים אל שני. אבל היחס הגמור של שני הוא כאשר השני הוא מציאות לעצמו, שהוא בחינה של הולדה. הן לדברי בית שמאי שהדיבור עצמו הוא איסור והן לדברי הלל שאם הוא מוליד נזק הוא אסור, לעולם אלו הבחנות במדרגת השני. אלא שהדיבור הוא יותר דק בשניות שלו מאשר ההולדה. אם כן התיקון הראשון של השקר הוא תיקון עץ הדעת שהוא אילנא דשיקרא. התיקון השני של השקר, היותר עליון, הוא לתקן את התהו ובהו. ויאמר אלקים יהי אור, האור שמבטל את התהו ובהו, הוא תיקון השקר של התהו ובהו, הברירות שזוכה לה התוהה. אמנם התיקון היותר העמוק של השקר היא רק בהתכללות של כל הנבראים בבוראם, ששוב לא יהיה שם שני על הנבראים, כי לא ישאר אלא מציאות של ה' אלקים אמת. ■

מסדרה שיעורים סוגיות בפרשה 004 וירא - איסור לשקר תשי"ע

בירור נוסף בענין חילול השם בסערת התקופה והנהגת ה' בעולם בעת הזו

לכבוד הרב שליט"א,

בעלון פ' נח (160) נשאלה שאלה תחת הכותרת "האם בעימותים עם השלטון יש משום חילול השם", והרב השיב לשואל ד"אין עיקר הנידון כאן חילול השם, אלא זו הנהגת ה' להבדיל בין מקדשי שמו, לבין אלו שעדיין לא זכו לכך". אני כאן באמריקה. האם כן הדבר גם פה?

בחול המועד סוכות שלחו מועצת גדולי התורה דאמריקה מכתב דחוף לציבור שצריך להיזהר בעניני הבריאות שהנהגת אנ"ש כבר גרם הרבה שנאת ישראל, איבה וחילול השם. וגם שהנהגה זו גרם לכמה וכמה חולי ישראל ר"ל. כמעט ולא שמעו. קצת התחילו קצת ליזהר כשנכנס בדבר הממשלה ונעשה הענין ליסוד החדשות בכל ארצות הברית ר"ל. קצת יותר התחילו ליזהר כשקנסו אותם קנסות גדולות וסגרו כמה ישיבות ובתי מדרש. עדיין יש הרבה מאנ"ש שמזלזלו בכל הענין.

האם גם פה באמריקה זו הנהגת ה'? אמת שבזה יובן העוורון הגדול שנפל על הרבה מאנ"ש, אבל האם באמת כן הדבר פה בחו"ל? אם כן, האם אין לאנשים אלו בחירה? לא יענשו על החילול ה'? על השנאת ישראל שגרמו ושיכול לגרום היזק רב לאנ"ש? על זה שגרמו לאנ"ש מחמת המחלה ליפול למשכב קרוב למיתה? האם הנהגת השם זו 'הנסתרת' פוטר אותנו גם לגרום מחלה לאנ"ש, או רק לגבי חילול השם ואיבה?

האם יתכן לומר שבחו"ל זו הנהגת ה' להבדיל בינינו לבין האומות? הלא נראה שפה הוא ההיפך. הרבה מהבעיות עם חרדים שמזלזלים בבריאות קשורות בזה שהרבה מאנ"ש אוהבים את נשיא המדינה טרמפ מאוד. וטרמפ עושה עסק גדול להקטין המחלה ולומר שאין באמת מחלה. ואם כן, אין יתכן לומר שיש פה הנהגה להבדיל בינינו לבין האמריקאים, הלא עצם ההנהגה מיוסדת באהבה עזה והערכה לנשיא המדינה שהוא היפוך ההתבדלות מהם?

בשמחת תורה רקדו הרבה בהקפות גדולות, ולפני כמה ימים רצו בחסידות אחת לסדר חתונה בברוקלין בעיצומה של המגיפה, בהשתתפות 10 אלף אנשים! אולי יש ענין מסירות נפש שלא לסגור ישיבה או בית מדרש, אבל מסירות נפש שלא ללבוש מסכה, לרקוד בש"ת דוקא במאות, וחתונה דוקא באלפים, גם אלו הם יהרג ואל יעבור? אתמהה.

מי יתן והי' לנו הגרעק"א ז"ל שפעל והשפיע כל כך להפסיק ה'חולי רע' בזמנו עד שאף הממשלה שלחו לו מכתב תודה

כתיב (שמות, יב, יג) והיה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם שם וראיתי את הדם ופסחתי עלכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים. ושם (שם, כג) ועבר ה' לנגף את מצרים וגו' ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף. ושם (שם, כז) ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל.

ואמרו (מכילתא דרשב"י, יב, יג) ולא יהיה בכם נגף, מלמד שבמצרים היתה מגפה. ובזוה"ק (בא, לו, ע"א) תנא דבי חזקיה, ונגף ה' את מצרים (ישעיה, יט, כב), "נגוף ורפוא", נגוף למצרים, ורפא לישראל. מאי ורפא, ממאי שנימולו צריכים רפואה. ותנא, באותה שעה שנגפו מצראי, באותה שעה נתרפאו ישראל. והיינו לא רק "באותה שעה" (עיין מראה יחזקאל, בהעלותך, ד"ה ויהי - שהיה בזה אחר זה) מצד זמן, אלא מצד מהות, ממכה עצמה מתקן רטיה, כמ"ש בתולדות יעקב יוסף.

וביארור כח כללות הפכים זו, נתבארה באגרא דכלה (בשלח, ד"ה ויבקעו) וז"ל, כי נעשה ע"י משה בחינת הדעת, ויצא הדעת בכאן לגמרי מן הגלות, ונתרבה הידיעה בעולם ובמשה עבדו. והנה היה נגוף למצרים מעיטרא דגבורות, ורפוא לישראל מ"עיטרא דחסד" (כנודע שדעת כולל דבר והיפוכו, חסדים וגבורות). ולפ"ז אינו קאי רק על מכת בכורות, ורפואה של מילה, אלא על כלל המכות כולם. אמנם יעויין ברמ"ז (שמות) באופן שונה, וז"ל, בהמתק דיניה מתברר הזך שבהם לצורך הקדושה, ויורדים הסיגים למטה דינים קשים ומתגרים זה בזה, וזהו נגוף למצרים ורפא לישראל, "בדינים הקדושים". עכ"ל. ולא רק בחסדים, ודו"ק. אולם יעויין ספר הליקוטים (בשלח, יד) קרוב יותר לדברי האגרא דכלה.

וגדר מהות הנגף ורפא בכל המכות, ביארו רבותינו הרבה. וז"ל הפרי צדיק (חנוכה, ב) וכמו שמצינו במכות מצרים, "נגוף ורפוא", נגוף למצרים ורפוא לישראל, שבכל מכה יצאו ישראל ממדה אחת שבעשר מדות שבקליפה, זה לעומת זה, ונכנסו למדה שכנגדה בקדושה. ונתבאר הרבה בדבריו ובדברי רבותינו כל מכה, מהו הגילוי כנגד, י' לעומת י', בפרטות. וכלשון השם משמואל (שמות, תרע"ה) וכל עשרת המאמרות שהיו בבריאת העולם הייתה דוגמתם "נגוף למצרים ורפוא לישראל".

ופירש דבריו שם (בא, תרע"ח) וז"ל, ופירשו כת הקדומים, שזה הענין בעצמו שהיה נגוף למצרים "וניטל מהם" הכח, ו"ניתוסף" כח זה לעומתו בישראל. ושלמות הארה זו נתגלתה בעיקר במכות שהיו בקי"ס, שעליו אמרו שנקרע הים בזכות יוסף. והיינו שבמצרים היה רק נגוף למצרים ורפוא לישראל, אולם בקרי"ס נכנס כח הרע לקדושה, ו"נוסף" עליו, וזהו מכה יוסף דייקא, לשון הוספה. ובדרך רמז, "נגוף ורפוא", גימט' "תוך", בחינת ה"תוך" נקודת הפנימיות שכוללת בתוכה ההפכים יחדיו. וזהו בדקות למעלה מתוספת.

וירא | ז-ח

והנה איל אחר נאחו. אחז, א-חז. הנה מצד הקלקול עניינו זחה דעתו עליו. ופירושו, עיין שפתי חכמים (האזינו, לב, מד, כ) וז"ל, ומלת זחה פירוש גבה לב וגס הרוח. ועיין רש"י (כתובות, סט, ע"ב ד"ה מר) ודעתו זחה עליו ומעותקה מעליו. ועיין רמב"ן (תצוה, כח, כח) ולא "יזח" החשו, לשון ניתוק. ועיין אבן עזרא (שם) וז"ל, פירושו, מהטעם כנו יסור, ואין לו אח במקרא. ועיין רש"ר הירש (שם) וז"ל, "יזח" משורש זחח, קרוב לזעע, שהוראתו כהוראת "זוע", לזוז מן המקום. וכאשר זו למעלה, זהו בחינת זחה דעתו עליו. וכאשר זו לצדדים וקבוע שם נקרא זחח, זח-נ. תנועת הזזה זו בלתי מדויקת, נקראת חזיר, חז-יר. והיא בחינת פחז, פ-חז, חפזון, חז-פון. פחז, כמים, מים זוחלים, זחל, זח-ל.

ומצד התיקון אמרו (כתובות, י, ע"ב) מזבח "מזיח" גזירות. מזח, מ-זח. ועיין רש"י (ישעיהו, כג, י) וז"ל, מזח, לשון אזור כמו ולמזח תמיד יחגרה, וכל אזור לשון חזק. חז-ק. בחינת "אחזתיו ולא ארפנו", אחז, א-חז. היינו כח של תוקף וחוזק לאחוז הדבר במקומו בלתי נטות לצדדים וכדו'. וזהו שורש הכפרה, כי החטא, בחינת היפך "קולע את השערה ולא יחטא", היינו נטייה לצדדים. והכפרה קביעות במקומו, "אורח מישר", קו אמצע בלתי נטות לצדדים, כמ"ש המהר"ל. ובדרך רמז, אותיות אחרי ז-ח, ח-ט, שורש של חטא. והוא בחינת חזקיה, חז-קיה, שבקש הקב"ה לעשותו משיח כמ"ש בחלק. והיינו שהוא עצמו בחינת מזיח, מכפר לכל כמזבח. והיפוכו גיחזי, גיי-חז. שכתוב בו (מלכים, ב, ד, כד) ויגש גיחזי להדפה. ואמרו (ברכות, ד, ע"ב) אמר ר' יוסי בר' חנינא, שאחזה בהוד יפיה. והיינו מעשה של פחז, הוד יפיה, חזה, חז-ה.

ושורש התיקון תחילתו באברהם שנקרא "אזרח", אר-זח. וכתוב ביה "מי האיר ממזרח צדק", כמ"ש (ב"ב, טו, ע"א) אמר רב, איתן האזרחי זה הוא אברהם, כתיב הכא איתן האזרחי, וכתיב התם מי האיר ממזרח צדק. מזרח, רמ-זח, והיינו מרומם ומעלה בחינת זח תחתון לזח עליון. והזריח, ז-ח, עולה גימט' י-ה, עוה"ב נברא ביו"ד, עוה"ז בה"א, והקנה שמים וארץ לקב"ה (עיין נדרים, לב, ע"ב). ואמרו (תנחומא, אחרי מות, יד) אברהם אבינו הקנה לו הקב"ה שמים וארץ. שהעלה אות ה"א לאות יו"ד.

וזהו בחינת חז עליון, לשון חזה, חזיון, ראייה, חכם "הרואה" את הנולד, בשמים רואים את הארץ, כמ"ש (ב"ר, יב, ח) "בהבראם" באברהם, בזכותו נברא שמים וארץ. והיינו מדרגת "חזה". וכנודע, שהש"ס משתמש בלשון "תא שמע", מדרגת און, אולם הזוה"ק משתמש בלשון "תא חזי", ראייה, בבחינת אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: מזבח, חזק, אחז, אחוז, זרח, אחוז, אחיעור, זבח, חפז, חזה, חזון, חפזון, גחזי, אורח, זחח, החזיק, חזיר, מזרח, אחיזה, פחז, חזיאל, חזקיה, מזבח, מזיח, זחל, חזאל, חזיר, יחזקאל, יהואחז, מחוז, זח. ■ המשך בע"ה בשבוע הבא נכתב על ידי הרב שליט"א במיוחד לעלון זה

כתיב (שמות, כא, כב) וכי יצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה. ואמרו (שמ"ר, יז, ב) ועבר ה' לנגף את מצרים, וכו', ומהו שאמר לנגוף, מלמד שאף המעוברות שהיו ראויות לילד הפילו, ומתו האימהות, והמשחית יצא לחבל כל מה שמצא, ואין לנגוף אלא מעוברות, שנאמר ונגפו אשה הרה. והיינו כי שורש מלת מגפה, נגף, יגף, וכדו', ג-פ. ר"ת ג' פרקים. ואמרו בנדה (ל, ע"ב) שעובר ראשו בין ברכיו. ונודע מאוד, שאדם נחלק לג' חלקים, ראשו, גופו, רגליו. ועובר ב' חלקים עליונים יורדים למקום ומדרגת רגליו. ונמצא שעובר עצם היותו הוא ג-פ, ולכך קרוב הוא לנגיפה. כי "גופו" ירד למדרגת רגליו, וזהו שורש הנגיפה, נפילת גופו לרגליו. וזהו נגף, בחינת מש"כ (ירמיה, יג, טז) יתנגפו רגליכם. עיין רש"י (משלי, ג, כג). ועיין אברבנאל (וארא, ז, ד"ה ויאמר). והחידוש במצרים שמי שנגף לא היה רק הולד אלא אף האם, כמ"ש "הפילו, ומתו האימהות". וזש"כ ונגפו "אשה", וגו', ואם אסון יהיה.

ושורש נגיפת האשה אינו רק באשה מעוברת כנ"ל, אלא תחילה ב"מגפפה", בעודה בתולה, וכאשר בא עליה, זהו נגיפתה. וכמ"ש (מדרש אגדה, בראשית, חיי שרה, כג, נג) אחיה ואמה - והיכן היה בתואל, וכו', וי"א שמלאך נגפו, לפי שכל בתולה שהייתה נישאת באותו מקום, היה בתואל (לכך נקרא בתואל, לשון בתולה) שוכב עמה תחלה, וכדי שלא ישכב עם בתו (שזהו נגיפתה בחינת מגופת החבית, כיסוי החבית, וכאשר בועל בתולה, מסיר מגופתה, ודו"ק) בא המלאך ונגפו (מדה כנגד מדה). ופגם זה נגלה במעשה של זמרי בן סלוא במדינית. ונקרא נגיפה, מלשון שנהנה מגופה של אשה.

ושורש נגיפת אשה, בחוה, שבא נחש עליה והפכה מבתולה לבעולה, נגפה. וזהו ביאור מ"ש (ברכות, מ, ע"א) דתניא, אילן שאכל ממנו אדה"ר, ר"מ אומר, גפן היה. גפן, אותיות נגף, כמ"ש רבותינו. ועיין שמ"ר (טז) האשה נקראת גפן, וכו'. אמר הקב"ה, אל תאמר הואיל ואסור לי להשתמש באשה הרני תופסה ואין לי עון, או שאני "מגפפה" ואין לי עון. ודו"ק שזהו עומק מ"ש גפן היה, ומה שנחש גפפה זה נקרא גפן. והבן.

ושורש עליון דק יותר של נגיפה זו, בכנס"י שנקראת אשה של הקב"ה. וכמ"ש (זוה"ק, משפטים, קיד, ע"א, רע"מ) "כי יצו אנשים", אליו מיכאל וס"מ, "ונגפו אשה הרה", דא כנסת ישראל, "ויצאו ילדיה" בגלותא, "ענוש יענש", דא ס"מ, "כאשר ישית עליו בעל האשה", דא קב"ה. ועיין תולדות יעקב יוסף (משפטים, ד"ה וע"י). וצפנת פענח (שם, ד"ה ולר"י). ונועם אלימלך (שם, ד"ה וזהו) שקאי על מלחמת יצ"ט, ויצה"ר. וכבר אמרו חז"ל, שהאשה, נברא שטן עמה, והיינו כנ"ל שתמיד מנסה לנגפה. ובדרך רמז, מגיפה עם יו"ד, עולה קל"ח - חלק. שזה שורש בריאת האשה, חלק צלע מן האיש. והבן שעיקר המגפה נוגעת ופוגעת ב"חלק", ולא בכלל. והתיקון לכך שרה אמנו שחיה קכ"ז (שנה), גימט' מגפה עם הכולל. ועיין מהלך נוסף בדברים, בליקוטי מוהר"ן תנינא (תורה כ), וליקוטי הלכות (שכירות פועלים, לה). ■

המשך בע"ה בשבוע הבא נכתב על ידי הרב שליט"א במיוחד לעלון זה

וכמעט כל ס' הזוהר והתיקונים רוב דבריהם
כולם מתעסקים בבחי' ב' הזאת בלבד

עליה רמז הכתוב באומרו ויברא אלהים את
האדם בצלמו בצלם אלהים

עיקר הבריאה יושר ולא עיגולים, עיגולים לעצמם לאו ברי קיום

צורת אדם - שורש תפיסת הגבול בנ- בראים

נבאר מדוע צורת אדם נקראת "צלם אלקים". כתוב בדברי שלום על אתר, וז"ל: "וא"ת למה הוזכר אלהים-ם במקום הזה", הרי אנו עומדים עתה בשורש צורת אדם, וא"כ מדוע זה נקרא אלקים, הרי אלקים זה מידת הדין. "עין בספר הליקוטין דף ג' ע"ד שכתב וז"ל, אמנם דע כי עילת על כל העילות הנקרא א"ס תכף ומיד כשעלה ברצונו הפשוט להתנוצץ ממנו מאורו אור אחד תכף יצא ונקרא אותו אור אלהים-ם, לפי שמילת אלהים-ם מורה דין בהתפרדו מהסיבה ראשונה סתום וחתום". אז ברור שב-ערך לא"ס, מה שמתחיל להשתלשל ממנו נקרא אלקים, בערך לא"ס אז הא"ס נקרא הוי"ה, בערכין, והגילוי ראשון הזה הופך להיות מדרגה של אלקים.

אולם בדקות יותר ביאור"ד הוא כך: יש בורא ויש נברא, הבורא הוא א"ס, והנברא הוא צורת אדם, והקו הוא הממוצע ביניהם, כמו שכבר הוזכר לעיל בהרחבה. וב-עומק, הרי לעת"ל הקו עתיד לחזור ולבקוע לא"ס, ולפ"ז, נמצא שהקו הוא איננו גבול גמור, ומי שגורם לגבולו של הקו זהו הא"ק שמעכב על ידו. ולכן, הצורה הברורה של הגבול שיש בבריאה, זוהי צורת אדם. ולכן זה נקרא "אל-קים", מחמת שצורת הגבול שיש לנו היא צורת אדם, ולכן דייקא נאמר "צלם אלקים", "ויברא אלקים את האדם", מחמת שזוהי תפיסת הגבול שנמצאת בבריאה, משא"כ למעלה מכך, שזהו אור הקו, אור הקו מתפשט.

בודאי שבדקות הצמצום עצמו הוא שורש תפיסת הגבול, אבל הוא לא הגילוי של צורת הנבראים. צורת הנבראים ביסודם היא צורת אדם, שיש בתוכו יושר ועיגולים. צורת החלל הוא ההעדר של הא"ס, וצורת אדם היא החיוב של הנבראים. שהרי החלל העדיר את הא"ס, והגם שהוא שורש לעיגולים שבהם יתגלו הנבראים, אבל כל יסודו הוא סילוק הבורא. לעומת כך צורת אדם זהו שורש הנבראים, צורת הנבראים, ולכן ישנה הבנה ברורה מדוע הגדר של "אלקים" חל בעיקר על צורת אדם, כמו שנתבאר.

כלומר, שרוב ספר הזוהר עוסק בצורת היושר, משא"כ צורת העיגולים היא הצורה היותר נעלמת בבריאה. ונבאר לפי ג' המהלכים של העיגולים שנתבארו לעיל, מדוע היושר הוא העיקר בבריאה ולא העיגולים. לאופן הא' שה-עיגול הוא השגחה כללית, הרי התכלית של הבריאה היא לא השגחה כללית אלא השגחה פרטית, ולכן העיקר הוא גילוי של יושר, שעניינו השגחה פרטית. לאופן הב' שעי-גול הוא השתוות, עיקר הגילוי של הבריאה היא הדרגה, משא"כ השתוות זהו ביטול לא"ס, ולכן עיקר הגילוי הוא יושר, הדרגה, ולא עיגולים. ולאופן ג', לפי דברי הלשם שהיסודות הם העיגולים, וההרכבות הם היושר, הרי שעי-קר הבריאה היא צורת ההרכבה, וראשיתם ויסודותם של הדברים אינם העיקר הבריאה.

ובאמת, עולם שהיו בו בתחילה רק עיגולים, לא נתקיים. עיגולים כשלעצמם הם לאו ברי קיום. כמו שהזכרנו, שורש העיגולים היה בע"ס הגנוזות במאצילן שהם בצורת עיגול-לים כמ"ש הלשם, בקו עצמו יש יושר, ודנו האם יש בו עיגולים או לא, בא"ק מצינו יושר ועיגולים, אח"פ יצאו ביושר ולא בעיגולים, העיניים יצאו עיגולים בתחילה ולא יושר, ונשברו, ואורות המ"ה יצאו יושר ועיגולים. והרי שב-עולם הנקודים, עולם העיניים, שמתחילה יצאו רק עיגולים בלא יושר, באמת לא נתקיים. לפיכך, היכן שיש עיגולים לעצמם אין קיום, וכל הקיום הוא מכח היושר, כמו שנ-תבאר. ולכן ספר הזוהר לא עוסק בעלמא דחורבן בעיקר, הגם שודאי מוזכר בזוהר גם את מקום החורבן, מקום השבירה, אבל הוא עוסק בעיקר במקום הקיום. ולכן עיקר המקיים, התיקון, זהו עולם היושר. ולכן דייקא עיקר ספר הזוהר עוסק ביושר ולא בעיגולים.

כמ"ש היטב במ"א והרי בזה יתקיימו ב' הס-
ברות הנ"ל כי יש ב' בחי' דרך עיגולים ודרך
קיום ושתיים כא' טובים דברי אלהים חיים.

ובעומק, היושר והעיגולים מחוברים אהדדי, וזהו סוד דרוש

עגולים ויושר. לא שיש יושר לעצמו ועיגולים לעצמם, אלא "דרוש עגולים ויושר" זהו חיבורם. [בדקות, כתוב "דרוש עגולים ויושר", ומדוע נכתבו העיגולים לפני היושר, ולא היושר לפני העיגולים, האם זו משמעות שהעיגולים לפני היושר.

ובזה יתישבו לך כמה מאמרים

הדברים כאן קצת חוזרים על מה שנתבאר לעיל, וזהו דרכו של העץ חיים, מחמת שהוא נכתב בכמה מהדורות. ולכן ישנם חלק מהדברים שפחות נעמוד עליהם, מכיוון שזוהי חזרה.

הנראים כחלוקים זה עם זה בענין סדר ומצב הי"ס. גם יתבאר לך החקירה הנ"ל איך יהיה ראש וסוף מעלה ומטה בענין הי"ס והנה הוא מבואר בכל ב' בחי' אלו. הא' בחי' הי"ס בציור עגולים זה תוך זה וזו פשוט הוא שעיגול הסובב על כולם שהוא גלגל הכתר

לא אור א"ס הסובב, אלא העיגול הנאצל הראשון בתוך החלל, שהוא גלגל הכתר.

הנה הוא דבוק עם הא"ס יותר מכולם

הוזכר לעיל, שהוא לא דבוק ממש, אלא הוא קרוב, והוא דבוק מכח הקו [בגימי' דבק].

ולכן משובח.

עיגול הכתר משובח הן מדין הקו שהוא בתחילתו, והן מדין שהוא יותר קרוב לא"ס.

אמנם גלגל הב' הנקרא חכמה יש הפסק בינו ובין הא"ס. והוא גלגל הכתר

הכוונה היא שבין גלגל החכמה לא"ס ישנו הפסק יותר מאשר ההפסק בין גלגל הכתר לא"ס. ומהו ההפסק, לא רק הפסק של חלל, אלא עיגול הכתר מפסיק בין הא"ס לעיגול החכמה. ולפיכך כוונה הדבר **יש הפסק בינו ובין הא"ס**, כלומר שיש כח נוסף שמפסיק נוסף, הפסק חיובי בפועל, ולא רק הפסק של העדר, של החלל. משא"כ

בעיגול הכתר, ההפסק בינו לבין האור א"ס הוא רק הפסק של העדר, של החלל. מעין דמעין דין הפסק בסוכה וכיוצ"ב, שיש דין הפסק דחלל ויש דין של נסר פסול, ה"נ בין הכתר למאציל יש רק חלל, ובין החכמה למאציל ישנו גם עוד כח.

[ולפ"ז הנקודה כאן בדפוס איננה במקומה, וזו נקודת ההטעיה, אלא צ"ל: "אמנם גלגל הב' הנקרא חכמה יש הפסק בינו ובין הא"ס והוא גלגל הכתר"].

לכן מעלתו למטה ממעלת הכתר וכן גלגל הבינה הוא רחוק מן הא"ס שיעור ב' עיגולים

כלומר, בעיגול הבינה ישנה התרחקות יתרה נוספת, ויתר על כן יש לו שני הפסקים, עיגול הכתר ועיגול החכמה. ונחזור בקצרה על הפנים שנתבארו לעיל שגורמים שכל עיגול פנימי יותר נעשה קטן ורחוק יותר מהא"ס: א. מצד המרחק, עצם כך שהוא רחוק מן המאציל, ב. מצד החלל ביניהם, ג. מצד המפסיקים ביניהם, ד. מצד כך שהעיגול נעשה מהקו עצמו, שהוא כבר בהתפשטות רחוקה. וגם בקו עצמו יש כמה חילוקים שהוזכרו, א. עצם התנועה שבקו, ב. ירידת הקו לתתא, ג. לא כל הארת הקו יורדת לתתא אלא חלקו נשאר לעילא. בכל הפנים הללו ישנם את כל הגילויים מדוע כל עיגול יותר פנימי יותר נעשה קטן יותר.

ומעלתו למטה ממעלת החכמה ועד"ז כל עיגול ועיגול מכל העולמות כולם אשר בתוך החלל כל הקרוב אל אור א"ס יותר מחבירו הוא עליון מאד ומשובח מחבירו עד שנמצא כי העוה"ז הארצ"י החומרי הוא נקודה האמצעי תיכונה תוך כל העיגולים כולם בתוך כל המקום החלל ואויר הפנוי הנ"ל וגם הוא מרוחק מן הא"ס הרחקה גמורה יותר מכל העולמות כולם וע"כ הוא כ"כ גשמי וחומרי בתכלית הגשמיות

והטעם שעולם העשיה כולו בתכלית הגשמיות, מפני הסיבות שנתבארו: א. הוא הרחוק ביותר מהא"ס, ב. יש בינו לבין הא"ס הפסקים יותר מכולם, ג. הוא משתלשל מן הקו בנקודה הכי תחתונה שבו. כל הבחינות הללו יוצרות שעולם העשיה הוא התחתון ביותר. ■ המשך בע"ה שבוע הבא מתוך

סדרת עץ חיים למתחילים.

כתור סוד אין, כנודע. ועיין רמב"ן (שמות, לב, לה) ואמר ואם אין מחני נא, כי בעבור שהיה מוסר נפשו עליהם, ריחם עליהם הקב"ה, ואמר לו להעלותם אל הארץ ושישלח עמהם מלאך, ורצה לנכותם להם מן העון הגדול כדי שיהיו ראויים לזה, ושלח המגפה הזאת בהם, או שגזר עליהם כן, והחל הנגע, וכו', כי בעבור המגפה שהביא או גזר עליהם נמחה קצת חטאתם, עיי"ש.

חסד מדת גדול. וכתוב (דה"י, כא, יד) הנה ה' נגף מגפה גדולה בעמק ובבנין ובנפשך ובכל רכושך.

ועוד. אהבה. ודרך האוהב "לגפף" את אהובו. ועיין רמב"ן (שמות, לב, לה) כי "המגפפים" והמנשקים וחפצים בו (בעגל) הם שהיו במגפה.

ולוי נקרא איש חסידך. ועיין רמב"ן (במדבר, ג, יד) ולוי שהוא שבט חסידיו לא נתמעט במגפה.

גבורה מגפה הוא התגברות הגבורות. שם אלקים, גימט' מילוי, כנודע. ועיין שער הכוונות (דרושי תפלת השחר, דרוש ג) כשיחסר בר מינן הארת ד' שמות עסמ"ב, ולא יאירו רק ד' מילואים, אז בר מינן יהיה נגף, שהוא בגימט' ד' המילואים וכולליהם. וכן עולה המגפ"ה (עיין רמ"ז, במדבר). ועיי"ש שמגפ"ה בגימט' ב"פ דין. ועיין רקאנטי (קרח) כבר ידעת כי הקטורת הוא לרצות מדת הדין, ומטעם זה עוצר המגפה, כי תרווה צמאונה ולא תקטרג.

ואגרוף קרוב למגיפה. עיין ספר השורשים לרד"ק (ערך גרף) ואגרוף, האל"ף נוספת כאלף אזרוע. ועיין קהלת יעקב (ערך מגפה) מגפה במילוי, מ"ם גימט"ל פ"א ה"י גימט' גבורה ס"ג, רמז שמגפה בא מבחינת גבורה שבה שם ס"ג.

תפארת יעקב איש תם, היפך מת, כנודע. ועיין רד"ק (בראשית, ה, כד) כי המגפה היא מכה אנושה, אבל היא מכת פתאום בלי קדימת חולי, אבל ורגלך לא תגוף (משלי, ג, כג) היא מכה בלא מיתה, אבל היא מכה אנושה. אבל "השלמים" (תם - שלם) אין להם מגפה בעת מיתתם.

ועוד. משפט. וכתוב ויעמד פנחס ויפלל ותעצר המגפה. ואמרו (סנהדרין, מד, ע"א) וא"ר אלעזר, ויתפלל לא נאמר אלא ויפלל, מלמד שעשה פלילות עם קונו. ופירוש פלילות, משפט (עיין מצודות ציון, איוב, לא, יא. ועוד).

ועוד. רפואה. וכתוב (ישעיה, יט, כב) נגף ורפא. ועוד. שם הוי"ה. וכתוב (שמואל, א, כ, י) כי אם הוי"ה יגפנו. וכן (שם, ב, יב, טו) ויגף ה' את הילד. וכן (דברים, כח, כה) יתנך ה' נגף. ובעומק המגפה באה מהסתלקות שם הוי"ה בעצם וגילוי המילוי אלקים, כנ"ל באריז"ל. ועיין קהלת יעקב (ערך מגפה).

נצח תרי רגלין. וכתוב (תהלים, צא, יב) פן תגוף באבן רגלך.

ועוד. סוד רצון, רוצה. ועיין עשרה מאמרות (מאמר חקור הדין, ח"א, פרק טו. ומעין כך בליקוטי הגר"א, והובא באפיקי ים, ב"ק, ס, ע"ב) "וירץ אל תוך הקהל", תפס מדתו של אותו המלאך שהוא רץ בשעת המגפה, ובתמורת א"ת ב"ש למלת מגפה (עולה) ירו"ץ, תדעהו כי ח' פסיעות שהוא רגיל לפסוע ברשות ח' אותיות הקריאה והכתיבה לשם הגדול, הנה בשעת המגפה ירוץ וכוללן כאחד כדבריהם במסכת ברכות. עיין ערך קטן יחידה.

חכמה ראשית חכמה יראת ה'. ועיין מצת שימורים (שער הציצית) ע"י פיטום הקטורת, היא (מלכות) לבדה עולה ואין זרים אתה, ואז מתבטל מותנא ומגפה מעלמא, כי נסתלק מהם החיות, לכן הם מתים. אבל הגורם להעלותה ע"י היראה החיצונית (נובלות של יראת ה' - חכמה) כנז"ל, אזי גורם ח"ו מותנא ומגיפה בעולם, ולכן מענישין אותו ג"כ במיתת מגפה. וז"ש "אני נאמן להפרע ממנו" ע"י מיתת המגפה. לכן צריך בני נשא להזהר בזמן המגפה שלא להתיירא מהיראה רעה שהוא סמא"ל וחיילותיו.

בינה סוד עוה"ב, כנודע. ואמרו (סנהדרין, קח, ע"א) מרגלים אין להם חלק לעוה"ב, שנאמר וימותו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה', וימותו - בעוה"ז, במגפה - לעוה"ב.

ועוד. תשובה. ועיין שער הכוונות (דרושי תפלת השחר, דרוש ג') התיקון השני (למגפה), להחזיר לבנ"א בתשובה, כי בזה מכניע הקליפה.

דעת משה. ועיין שער היחודים (פרק י"ג) במלת משה תכוין בשם הקדוש מה"ש במילואו, מ"ם ה"א שי"ן, וסגולתו לעצור המגפה, והוא מה"ש, שם אחד מע"ב שמות, אותיות משה, והנה חשבונו במילואו גימט' מות, למתק המות בסוד ד' אלפין דשם מד"ת, עיי"ש.

ועוד. דעת דקלקול פעור, ולכך נקבר משה - דעת - מול בית פעור. ושם כתיב (במדבר, כב, ח) וידקר את שניהם את איש ישראל ואת האשה אל קבתה ותעצר המגפה מעל בני"י, וגו'. ושם (יח) ביום המגפה על דבר פעור. ושם (לא, טז) הן הנה היו לבנ"י בדבר בלעם (דעת דקלקול - בלעם) למסר מעל בה' על דבר פעור ותהי המגפה בעדת ה'. עיין בית עולמים (דף קל, ע"ב) וז"ס המגפה שהם הבריורין שלא נתבררו כ"צ, וזה היה בעצת בלעם, שהיה דעת דקליפה, סיגי מלך בלע.

נפש נפש שיתופא דגופא. גוף לשון נגף. כנודע, גוף ניגף, כמ"ש בחיי עוה"ב, מגיפה כעין גוף, וכל גוף ניגף. וכן כתב בנר אלקים. גוף מנגף מגפה.

ועוד. מעשה. ועיין מאירת עינים (כי תשא, לד, ו) בעגל - רובם היו במחשבה, ומיעוטם במעשה, וע"כ היה המגפה במיעוטם.

רוח עיין חסד לאברהם (מעין ה, נהר כח) לבאר סיבת ה"דבר" הוא להסגר בחדרים כאמור בא חדרך וסגור דלתיך וגו', שראוי לאדם להסגיר ולהסתיר עצמו בזמן הדבר ויעסוק בתורה ויסך ה' בעדו וכו'. אמנם בצד מה נראה, כי בזמנים הקודמים היה זמן הדבר יום או יומים יעמוד, אמנם עתה יעמוד ג' חודשים או ד', ואם יחזיק האדם בדברים אלו וכיוצא תבאש הארץ מהמתים ואין דורש אותם, אדרבא, מצוה לשנס מותניו לבקר החולים ולקבור את המתים ושומר פתאים ה' ולא עדיפא ממים מגולים, וכן שיבתא שהוא רוח רעה וכו'. ובכלל הדברים אתה למד, שאין הדבר חולי דבקי מעיפוש האויר ושינויו כמ"ש הטבעיים, ומדין תורה אפשר למת ולחי לישון על מטה אחת, והכל תלוי דוקא בשעה שמלאך המות עומד לנגוף שלא יפגע בו, ושמירה זו א"א אלא כל אחד בביתו, וכו'. ובדרך הטבע, הוא (מלאך המות) נכנס אל חלושי הטבע הואיל ואיתרע מזלייהו יכול עליהם מלאך המות יותר, וכו', כי הטבע חפץ בו הקב"ה, וקשה בעיניו לדחותו, עיי"ש בהרחבה. ועיין שו"ת הרשב"ש (סימן קצ"ה).

ועוד. עיין מגלה עמוקות (קרח) מגפה היא חנק, שנכנסו רוח עוים בתוכם ונחנקו. ועיין מפתח הספירות (קרח).

נשמה סוד ענוה כנודע, בחינת מצה, והיפוכו, חמץ. ועיין חמדת ימים (כ"ב) חמ"ץ עולה מגיפ"ה.

חיה עיין רבינו בחיי (במדבר, יז, יא) וזהו לשון "ויעמוד בין המתים ובין החיים", וזה היה כשבא ונתן הקטורת כי אז נעצרה המגפה מיד, ונשארו ישראל כמו שמצאם, חי כשהיה מוצא בין המתים לא היה מת, ומת שהיה בין החיים לא היה נעקר.

יחידה אחת דקלקול. אמרו (ברכות, ז, ע"ב) תנא, מיכאל באחת, גבריאל בשתיים, אליהו בארבע, ומלאך המות בשמונה, ובשעת המגפה באחת. ועיין שושן סודות (אות רמד).

ועיין מגלה עמוקות (בלק) ז"ש וידקור את שניהם ברמ"ח שבידו, בסוד רמ"ח של ק"ש. ולכן בפסוק "ויעמד פנחס ויפלל ותעצר המגפה", ה' תיבין, ובכל תיבה ה' אותיות, לקביל כ"ה אתון דיחודא, שהוא כ"ח שערים העליונים.

ויש מגפה שהיא התפרדות הענפים מן השורש, כמ"ש (קה"ר, ט, א) מה מגיפה האמורה להלן ב"נפילת איברים".

ובמדרש ילקוט שמעוני, ויהי אחר המגיפה, זש"ה אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני. עיין מגלה עמוקות (פנחס). וכתב (משלי, ג, כג) ורגלך לא תגוף.

הוד במגפה נהפך הוד לדוה, כנודע בסוד כל היום דוה. ועיין קהלת יעקב (ערך מגפה) מגפה ר"ת מבחינת ג' פרקי הוד, שממנו נבנה כל קו שמאל כנודע, במגפה שהוד דאמא נבנה קו שמאל דזעיר.

ועיין יונת אלם (פרק נ"ו) ועל סוד זה הוצרכו משה ואהרן שניהם בעצירת המגפה, אחת כנגד הנצח והוד, ופנחס בשניה כנגד יסוד, ודוד בשלישית כנגד מלכות, עיי"ש. ועיין ליקוטי הגר"א, בסוד מ"ש וירץ אהרן, וז"ל, כי המגפה מרגלין הרצים וכו', לכן נגדם ויר"ץ אהרן לאכחשא לון, והוא בא"ת ב"ש ויר"ץ, ומשה ואהרן בנו"ה, לכן ויאמר משה לאהרן. ועיין אפיקי ים (ב"ק, ס, ע"ב).

יסוד עיין שערי אורה (ש"ב) דע, כי בהיות צדי"ק משפיע ברכתו וטובתו על צד"ק, נקראת ארץ החיים, והיא מיטיבה לכל הנבראים. ואם ח"ו יפסקו צינורות זה הצדיק, ולא יבואו אל מידת צדק, אז היא מתמלאת מאותן הבורות הנקראות מות, והיא ממיתה ועושה כל מיני מגפה והשחתה בעולם.

ועוד. יוסף בחינת שור. וכתב (שמות, כא, לה) וכי יגף שור איש. ועוד. יהושע מזרעו של יוסף. ועיין שער הפסוקים (שלח) שמשה נתפלל על יהושע שלא ימות במגפה עם המרגלים, עיי"ש שלא יאמרו שלשם כך שלחה שימות עמהם. ועיין עוד עשרה מאמרות (מאמר אם כל חי, ח"א, ס"ג) ויהיו המתים במגפה (של בית פעור) כמספר הרוגי שכם (חלקו של יוסף) אחרי שנכנסו בברית המילה שלא לשמה.

מלכות סוד אבן, כנודע. וכתב (ישעיה, ח, יד) ולאבן נגף. ועיין יין המשומר (סוד הטעם שגזרו רז"ל על סתם יינם משום בנותיהם) נגף אותיות גפ"ן, ששם נהפך הגפן לנגף, עיי"ש.

ועוד. סוד מנין וחשבון. עיין בית עולמים (עמ' קכח). ועיין רמב"ן (במדבר, א, מה) ואחרי כל דבר ומגפה, ימנם. ולהיפך, המנין מביא לידי מגפה. ועיין ציוני (שמניני) כי כוונת הקטרת לעטרה, בגלל זה עוצרת המגפה. ועיין מאירת עינים (ויגש, כי תשא).

ועוד. מתו במגפה של בית פעור כ"ד אלפים, כנגד שם אדנו"ת, שיש בו כ"ד צירופים. וכאשר יש מיתוק, נעשה א-דין, כנודע. ועיין מגלה עמוקות (שמות) לכן בעדת קרח נפרע להם ומתו במגפה י"ד אלף וז' מאות, שהוא סוד דין גדול שהוא מנין של אדנ"י, נ"א פעמים י"ד, עיי"ש. ומכח תיקון אדנו"ת זו עצר דוד המגפה. עיין דרושי כ"ד קישוטי כלה לרמח"ל (אות י"ג). ועיין רות רבה (פתיחות, ו) אין פרץ אלא מגפה.

■ המשך בע"ה בשבוע הבא נכתב על ידי הרב שליט"א במיוחד לעלון זה

שאלות ותשובות

המשך מעמוד ד'

שאלות בכל תחומי החיים יתקבלו בברכה בכתובת rav@bilvavi.net או **בפקס: 03-548-0529** [תנאים לשליחת השאלות בפקס: א. לציין את מספר הפקס שאליו תשלח התשובה. ב. לכתוב מספר פקס שזמין תמיד / או מספר התא-הקולי של הפקס].

גזירת שמד.

יתר על כן. יש להבין שכל מקרה לגופו של יציאה לתלמוד תורה או תפלה וכדו', באופן שאין ידוע נגיף, אינו מוגדר פיקוח נפש "בפרטות לכל מקרה". אולם בכללות גורם למיתה וחולים רח"ל. אולם רק במבט כללי, ולא במבט פרטי. ולכך בגדרי דין אין דנים במבט כללי אלא במבט פרטי, ולפיכך על כל מקרה בפרטות ברוב המקרים - אין זה גדר של פיקוח נפש.

אלא שכיוון שבאופן כללי גורם למיתה וחולי רב, נצרך תקנת בי"ד, תקנת הדור, כפי שהיה בכל הדורות. וכמו שאומרים בשם החזו"א, שאם היה בי"ד הגדול - היו אוסרים נהיגה ברכב, אף שכל נסיעה פרטית אינה גדר של איסור, מ"מ באופן הכולל גורם למיתה וחולי רב. והבן היטב הגדרה זו.

ומצד כך יש להתבונן ולהבין, שמחד הנגיף גורם מיתה וחולי רב, פעמים חזק מאוד ותולדותיו קשות, ופעמים רבות חולי קל.

ומאיך, אילו באנו לסגור הת"ת, ישיבות, ביהמ"ד, וכו', כפי שנעשה, דבר זה גורם לזעזוע עמוק מאוד, שגרם בפועל ל"אלפים" שעזבו את הדת, ולרבים שנחלש רוחניותם, ורבים רבים נכנסו לשימוש במדיה, ועוד ועוד אופנים של דרדור רוחני. וזאת מלבד בעיות נפשיות, חינוכיות, בריאותיות, כלכליות, שלום בית, ועוד ועוד.

ולכך נצרך שיקול דעת רחב מאוד מאוד, שיקול של "עיני העדה".

כל זאת נעשה בהשגחת השי"ת עלינו, שמצב זה יוצר בלבול רב, תערובת רבה, כל קהל ועדה פונה להיכן שפונה, ועי"ז נעשה חילול השם רב שיוצר מחיצה רחבה בין שומרי תורה ומצוות לאלו שעדיין אינם שומרים.

ומכיוון שכח הנ"ל הוא תערובת, לכך מחד יוצר הבדלה בין שומרי תורה לאלו שעדיין לא שומרים, אולם מאידך יוצר גם קירבה לאלו שמותחים ביקורת על הציבור התורני מחמת הנהגתו ומשתפים עצמם עם אלו שאינם שומרים, עד כדי הלשנה וכדו'. וכן כנראה הדבר בחו"ל, שמחד יוצר הבדלה, ומאידך תערובת.

■ המשך בע"ה בשבוע הבא מהארכיון של שו"ת

(באגרות סופרים כ"ט ופסקים ותקנות הרעק"א דף ע', ומו" באים בחי' הגרעק"א החדש נדרים ל"ט כידוע).

אולי העוורון הגדול שאנו רואים פה הוא באמת מחמת מש"כ הרב, שזה הנהגה נסתרת.

הארכתי מתוך הצער, ועיקר שאלתי היא לביאור דברי הרב בהאי ענינא לגבי א"י, ובפרט לגבי חו"ל.

בכבוד רב ובבקשת מחילה על הטירדא.

תשובה

א. השאלה שנשאלה באופן שנוהגים כדון, אלא שמפני סולם הערכים של בלתי שומרי המצוות, יוצר חילול השם. ולכך התשובה לא נכנסה לדיון אם נוהגים כדון.

ב. סוגיא זו רחבה ועדינה, ונשתדל להסבירה בקצרה.

כל דבר בבריאה מורכב מחלקים, תערובת, ובפרט בדור דידן שכח השולט בו ערב רב. כלומר, לא רק נפשות "ערב רב" שולטים, אלא "כל דבר מעורב בערב רב", והבן מאוד. ולכך אף סוגיא זו מעורבת תערובת רבה.

נגיף זה שצורתו כתר, כתר דקליפה, זה לעומת זה. בקדושה אנו מצפים למדרגת "ויתנו לך כתר מלוכה", מלכות ה' ובית דוד, משיח, שזהו "מכה בפטיש" של כל ימות עולם. לעומתו כתר דקליפה, "מכה בפטיש" של הטומאה, נ' שערי טומאה. ולכך שורש ניקת הנגיף היא גזירת שמד, והבן מאוד. זאת מלבד כך, ש"בחלק" מן המדינות, חלק מן השליטים או הפקידים וכדו', משתמשים בנגיף זה כמלחמת שמד על היהדות.

מעתה יש להבין, נגיף זה משבש סדרי עולם בתחומים רבים מאוד. וחלק משיבוש זה, משבש את סדרי אורח החיים הנהוג אצל בני ישראל.

בראש ובראשונה גורם "ביטול תורה דרבים". וכבר הביאו את דברי המשך חכמה בסוף פרשת תרומה, שס"ל שת"ת דרבים דוחה פיקוח נפש, ומוכיח זאת מיהושע ועוד, עיי"ש. ובאמת יש לדון רבות בדבריו. ועל סמך זה פסקו חלק מהפוסקים כן למעשה, שביטול תורה דרבים דוחה פיקוח נפש אף אם אינו

נא לשמור על קדושת הגליון

להצטרפות לרשימת העלון | לכל ענייני העלון | לקחת חסות עבור עלון info@bilvavi.net

רכישת ספרי הרב: ספרי אברמוביץ משלוח ברחבי העולם 03.578.2270 | books2270@gmail.com

ספרי מאה שערים רח' מאה שערים 15, ירושלים 02.502.2567 | ספרי אברמוביץ רח' קוטלר 5 בני ברק 03.579.3829

שאלות בכל תחומי החיים יתקבלו בברכה בכתובת rav@bilvavi.net או **בפקס: 03-548-0529** [תנאים לשליחת השאלות בפקס:

א. לציין את מספר הפקס שאליו תשלח התשובה. ב. לכתוב מספר פקס שזמין תמיד / או מספר התא-הקולי של הפקס